

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΟΙΝΙΚΟΛΟΓΩΝ

Σημείωμα του εκδότη

Habemus Codices!

Μετά δεκαετή κυοφορία, την 6η Ιουνίου 2019 η Βουλή των Ελλήνων ψήφισε τον νέο Ποινικό Κώδικα και τον νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Πρόκειται για νομοθετήματα μακράς πνοής που αξιοποιούν τους καρπούς της επιστήμης και νομολογίας συνάμα δε επιδιώκουν να ανταποκριθούν στις σύγχρονες ανάγκες ορθής απονομής της ποινικής δικαιοσύνης.

Στις Επιτροπές που συνέταξαν τους νέους Κώδικες, η συμβολή των μελών της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων υπήρξε σημαντική. Ο Χριστόφορος Αργυρόπουλος προήδρευσε της Επιτροπής του ΠΚ και ο Θεοχάρης Δαλακούρας εκείνης του ΚΠΔ, ενώ σε αμφότερες η πλειονότητα των μελών που τις απάρτισαν ανήκουν στην δύναμη του Σωματείου μας.

Στις βασικές καινοτομίες του νέου ΠΚ καταλέγονται η αναμόρφωση του συστήματος των ποινών και ο εξορθολογισμός του

ειδικού μέρους του, ενώ με τον νέο ΚΠΔ εισάγονται δυναμικοί θεσμοί, όπως η ποινική διαπραγμάτευση και η ποινική διαταγή.

Είναι ατυχές το γεγονός ότι στην επιψήφιση των Κωδίκων δεν συμμετείχε το σύνολο της εθνικής αντιπροσωπείας με επίκληση των επικείμενων βουλευτικών εκλογών. Αρκεί η υπενθύμιση ότι η Βουλή των Ελλήνων δεν δίστασε το έτος 1950, με ανοικτές τις πληγές του αιματηρότατου εμφυλίου πολέμου, να επιψηφίσει τους Κώδικες, τους οποίους είχαν επεξεργαστεί νομομαθείς υπό καθεστώς δημοκρατίας, δικτατορίας (Μεταξά), Κατοχής και εμφυλίου.

Η ιστορία, πάντως, επιβραβεύει τους θαρραλέους.

Habemus Codices!

Ηλίας Γ. Αναγνωστόπουλος

Πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων

Σε αυτό το τεύχος

2 Νομικά Ζητήματα

- Ο νέος Ποινικός Κώδικας: Βασικές καινοτομίες - *Η. Αναγνωστόπουλος*
- Η αλλαγή παραδείγματος της ελληνικής ποινικής δίκης στον νέο ΚΠΔ - *Α. Τζαννετής*
- Η αρχή της εμπιστοσύνης στα τροχαία ατυχήματα - Ιδίως σε σχέση με την συνυπαιτιότητα του θύματος - *Ν. Βιτώρος*

6 Νομολογία

- Σχόλιο στην υπ' αριθμ. 99/2019 απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών (άρθρ. 56 ΠΚ και από 01.07.2019 άρθρ. 105 Νέου Ποινικού Κώδικα: Μία μορφή εξατομικευμένης ποινικής μεταχείρισεως) - *Μ. Σαξιώνη*

- Σχόλιο στην υπ' αριθμ. 130/2018 απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Κακ/των Ναυπλίου (Απαλλακτική απόφαση για δημάρχους και μέλη επιτροπής παραλαβής δημοτικών έργων ελλείψει ζημίας) - *Α. Πεπελάσης*

9 ΕΣΔΑ

Προβληματισμοί για την εφαρμογή των διατάξεων του άρ. 6 της ΕΣΔΑ στα νομικά πρόσωπα υπό το πρίσμα του ν. 4557/2018 (περί «Πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας») - *Π. Καπελούζος*

Ο νέος Ποινικός Κώδικας: Βασικές καινοτομίες

Ηλίας Γ. Αναγνωστόπουλος

Πρόεδρος ΕΕΠ, Καθηγητής Νομικής Σχολής Αθηνών
Μέλος της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής του ΠΚ

Στις βασικές καινοτομίες του νέου ΠΚ κατα-
λέγονται η αναμόρφωση του συστήματος
των ποινών και ο εξορθολογισμός του Ειδικού
Μέρους. Σ' αυτές είναι αφιερωμένο το σημείωμα
που ακολουθεί.

1. Η αναμόρφωση του συστήματος των ποινών

Στον νέο ΠΚ οι ποινές γίνονται αναλογικότερες και πλέον αποτελεσματικές.

Η ισόβια κάθειρξη απειλείται κατ' εξαίρεσιν και διαζευκτικώς προς την πρόσκαιρη κάθειρξη, της οποίας το ανώτατο όριο ορίζεται στα δεκαπέντε έτη. Η χρηματική ποινή και η παροχή κοινωφελούς εργασίας προάγονται σε κύριες ποινές, ενώ ενισχύεται η εκτός φυλακής έκτιση των ποινών, ώστε να διευκολύνεται η επανένταξη των παραβατών. Η κεντρικής σημασίας διάταξη του άρθρου 79 ΠΚ εμπλουτίστηκε με πρόσθετα κριτήρια επιμέτρησης για την καλύτερη εξατομί-
κευση της ποινής, ενώ ως ελαφρυντική περίσταση θα λογίζεται

πλέον και η –χωρίς υπαιτιότητα του κατηγορουμένου– υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας.

Η απειλή ηπιότερων ποινών για σημαντικό αριθμό εγκλημάτων συνδυάζεται με τον περιορισμό των ανώτατων ορίων αναστολής της ποινής (έως τρία έτη) και ενίοτε με την

αύξηση του ελάχιστου εντός φυλακής εκτιπέου τμήματος αυτής (2/5 του πραγματικού χρόνου επί κακουργημάτων, 25 έτη επί πλειόνων ποινών ισόβιας κάθειρξης). Με τον τρόπο αυτό τερματίζεται το προηγούμενο καθεστώς των ονομαστικών ποινών και γενναίων «εκπτώσεων» στην έκτισή τους.

Με τις μεταβατικές διατάξεις εξ άλλου εναρμονίζεται, κατά το δυνατόν, το πλαίσιο ποινών στην ειδική ποινική νομοθεσία προς εκείνο του ΠΚ έως ότου η τελευταία συντονιστεί πλήρως και στις επιμέρους ρυθμίσεις της με τον νέο Κώδικα. Καταργείται επίσης ο έκτακτος δρακόντειος Ν. 1608/50 περί καταχραστών του Δημοσίου καθώς και το προϊσχύσαν άρθρο 263Α ΠΚ ώστε ο υδροκεφαλικός «ποινικός» δημόσιος τομέας να επανέλθει στα φυσιολογικά του όρια. Εξόχως σημαντική είναι και η κατάργηση (με το άρθρο 469) της διπλής τιμωρίας των φορολογικών παραβατών ή όσων έχουν καταδικαστεί σε χρηματική ποινή με την απαγόρευση της σώρευσης ποινικής ευθύνης για μη καταβολή χρεών προς το Δημόσιο στις περιπτώσεις αυτές.

2. Απλούστευση, εξορθολογισμός και εμπλουτισμός του Ειδικού Μέρους

Το Ειδικό Μέρος του ΠΚ εκκαθαρίζεται από περιττές ή παρω-
χημένες διατάξεις (π.χ. κακόβουλη βλασφημία, καθύβριση
θρησκευμάτων, αδικήματα σχετικά με την στρατιωτική υπηρε-
σία, εκουσία απαγωγή, απατηλή επίτευξη συνουσίας, διευκό-
λυνση αλλοτριάς ακολασίας, απάτη περί τις ασφάλειες) και
απαλλάσσεται από ολόκληρο το κεφάλαιο των πταισμάτων,
τα οποία θα αντιμετωπίζονται λυσιτελέστερα ως διοικητικές
παραβάσεις.

Εκ παραλλήλου, επιδιώχθηκε η απλούστευση και αποσαφή-
νιση των υφιστάμενων διατάξεων. Προς τον σκοπό αυτόν
απαλείφθηκε η επιβαρυντική περίπτωση της «κατά συνήθεια»
τελέσεως εγκλημάτων και περιορίστηκε δραστικά αυτή της
«κατ' επάγγελμα» τελέσεως. Ακόμη, υιοθετήθηκε ενιαίο
ποσοτικό κριτήριο για τις διακεκριμένες μορφές των περιου-
σιακών ή συγγενών εγκλημάτων (όφελος ή ζημία άνω των
120.000 €), το οποίο παρέχει ασφάλεια δικαίου και επιτρέπει
την ομοιόμορφη μεταχείριση των οικείων πράξεων. Στα
περιουσιακά εγκλήματα ενισχύθηκαν οι αποκαταστατικοί
θεσμοί με την παροχή πρόσθετων κινήτρων για την πλήρη
αποζημίωση των παθόντων, ενώ η διεύρυνση της κατ' έγκληση
δίωξης αναμένεται να αποσυμφορήσει τα βεβαρημένα δικα-
στήριά μας.

Στα κεφάλαια του Ειδικού Μέρους διατηρήθηκε, κατά βάση,
η δομή και η αρίθμηση των άρθρων του προηγούμενου
ΠΚ με ορισμένες βελτιώσεις συστηματικής φύσεως, όπως
η μετακίνηση της δωροδοκίας στον ιδιωτικό τομέα

στα περιουσιακά εγκλήματα και
η συστέγασση των πρώην μη
γνήσιων υπηρεσιακών εγκλημάτων
της απιστίας και της υπεξαίρεσης
στην υπηρεσία με τα αντίστοιχα
κοινά. Στην διάταξη περί βιασμού
(άρθρο 336), εξ άλλου, περιλαμβά-
νονται (ως παρ. 5) και οι ηπιότερες
μορφές προσβολής της γενετήσιας
ελευθερίας με αποκλιμάκωση της
απειλούμενης ποινής.

**“Οι νέοι Κώδικες
φιλοδοξούν να απο-
τελέσουν την αφε-
τηρία μιας νέας
εποχής στην ποινική
δικαιοσύνη της
χώρας μας.”**

Το Ειδικό Μέρος εμπλουτίστηκε, τέλος, με νέες διατάξεις,
όπως η απάτη σχετική με τις επιχορηγήσεις (άρθρο 386Β)
και η επικίνδυνη οδήγηση (άρθρο 290Α) ή η πλαστογραφία
πτυχίων κ.λπ. (άρθρο 217 παρ. 3) με στόχο την ορθολογική
ποινική διαχείριση των σχετικών μορφών παραβατικής συμ-
περιφοράς.

Οι νέοι Κώδικες φιλοδοξούν να αποτελέσουν την αφετηρία
μιας νέας εποχής στην ποινική δικαιοσύνη της χώρας μας.
Στους φορείς της απονομής της επαφίεται η επίτευξη των
ευγενών στόχων τους.

**“Στον νέο ΠΚ
οι ποινές γίνονται
αναλογικότερες
και πλέον αποτελε-
σματικές.”**

Η αλλαγή παραδείγματος της ελληνικής ποινικής δίκης στον νέο ΚΠΔ

Αριστομένης Β. Τζαννετής

Γενικός Γραμματέας ΕΕΠ, Επίκ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών
Μέλος της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής του ΚΠΔ

Κοινή είναι κατά τις τελευταίες δεκαετίες η διαπίστωση ότι το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα ευρίσκεται σε αποτελμάτωση, που φθάνει τα όρια της αρνησιδικίας. Η «επιτάχυνση της ποινικής δίκης» αποτελεί τη χίμαιρα των αλληπάλληλων νομοθετικών επεμβάσεων στον ΚΠΔ, ιδίως μετά τη δεκαετία του 1990. Οι λύσεις, που κατά καιρούς επελέγησαν (από το δραστικό περιορισμό του αριθμού των αναβολών μέχρι την ίδρυση του Μονομελούς Εφετείου Κακ/μάτων) δεν δικαίωσαν τις προσδοκίες των εμπνευστών τους. Η αποτυχία των μέτρων επιτάχυνσης θα πρέπει να αποδοθεί πρωτίστως στο ότι η ποινική δικαιοσύνη στην Ελλάδα εξακολουθεί να απονέμεται με όχημα παραδοσιακό μοντέλο

ποινικής δίκης, το οποίο είναι εκ φύσεως βραδυκίνητο και χρονοβόρο.

Σε διεθνές επίπεδο το πλέον δημοφιλές και αποτελεσματικό αντίδοτο για την υπερφόρτωση του ποινικού συστήματος είναι οι λεγόμενες κατά παρέκκλιση διαδικασίες (Diversion), οι οποίες προωθούν την επιτάχυνση μέσω της απλούστευσης και σύντμησης της ποινικής δίκης. Η έκβαση της ποινικής δίκης καθορίζεται συναινετικά και το έργο του ποινικού δικαστηρίου εξαντλείται στην επιβολή μιας (σημαντικά) μειωμένης ποινής. Οι κατά

“Η Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή για τη σύνταξη νέου ΚΠΔ έκρινε ότι έχει έλθει το πλήρωμα του χρόνου να επιχειρηθεί μια αλλαγή παραδείγματος της ελληνικής ποινικής δίκης”

παρέκκλιση διαδικασίες έχουν διεισδύσει βαθειά στα σύγχρονα ποινικά συστήματα και καταγράφουν τόσο υψηλές αποσυμφορητικές επιδόσεις, ώστε η κλασική κατ' αντιδικίαν ποινική δίκη να τείνει να θεωρείται πλέον ως παρωχημένο είδος υπό εξαφάνιση.

Η Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή για τη σύνταξη νέου ΚΠΔ έκρινε ότι έχει έλθει το πλήρωμα του χρόνου να επιχειρηθεί μια αλλαγή παραδείγματος της ελληνικής ποινικής δίκης με την εισαγωγή μιας δέσμης εναλλακτικών τρόπων περάτωσης της ποινικής διαδικασίας, εκ των οποίων άλλοι υφίστανται ήδη και αναβαθμίζονται και άλλοι θεσπίζονται για πρώτη φορά. Ειδικότερα:

Α) Αποχή από την ποινική δίωξη: Στο άρθρο 48 ΚΠΔ, το οποίο έχει ως πρότυπο την § 153a StPO, προβλέπεται η δυνατότητα αποχής από την ποινική δίωξη μικρής ή μεσαίας βαρύτητας πλημμελημάτων, η οποία εξαρτάται από την εκπλήρωση εξωποινικών όρων προσαρμοσμένων στο είδος του εγκλήματος, όπως λ.χ. συμφιλίωση με τον παθόντα, καταβολή ποσού για κοινωνικές σκοπούς ή παρακολούθηση μαθημάτων οδήγησης. Με αποχή από την ποινική δίωξη συνδέεται και

η αποκατάσταση της επελθούσας από το έγκλημα ζημίας, όχι μόνο στα εγκλήματα, που είναι κατά τον ΠΚ δεκτικά έμπρακτης μετάνοιας, αλλά και σε άλλα συγγενή με περιουσιακή διάσταση, όπως η πλαστογραφία, η ψευδής βεβαίωση, η λαθρεμπορία, η κοινοτική απάτη, η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα και τα φορολογικά αδικήματα (άρθρα 48 και 50 ΚΠΔ). Όταν όμως τα ανωτέρω εγκλήματα έχουν χαρακτηρηστικά κακουργήματος τίθεται ως πρόσθετος για την αποχή από την ποινική δίωξη όρος η μη τέλεση ομοειδούς κακουργήματος ή πλημμελήματος εντός τριετίας (άρθρο 49 ΚΠΔ).

Β) Ποινική συνδιαλλαγή: Ο νέος θεσμός στηρίζεται στο πρότυπο του ισχύοντος άρθρου 308B ΚΠΔ, το πεδίο εφαρμογής του οποίου διευρύνεται σημαντικά. Συγκεκριμένα καθίστανται δεκτικά συνδιαλλαγής όλα τα προαναφερθέντα εγκλήματα, για τα οποία προβλέπεται δυνατότητα αποχής από την ποινική δίωξη (ακόμη και όταν στρέφονται σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου). Η δυνατότητα συνδιαλλαγής παρέχεται κλιμακωτά σε δύο στάδια (: μέχρι την τυπική περάτωση της ανάκρισης και μέχρι το πέρας της αποδεικτικής διαδικασίας στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο) με τη διαφορά ότι στην τελευταία περίπτωση η απειλούμενη ποινή είναι μεγαλύτερη, τρία έτη αντί δύο (άρθρο 302). Αρμόδιο δικαστήριο για την επικύρωση του πρακτικού συνδιαλλαγής και την επιβολή της μειωμένης ποινής είναι το Μονομελές Εφετείο, στο οποίο η υπόθεση εισάγεται με κλητήριο θέσπισμα. Έτσι διαμορφώνεται ένα συνεκτικό και ορθολογικό σύστημα, σύμφωνα με το οποίο όσο νωρίτερα αποκαθίσταται η ζημία τόσο ευμενέστερη είναι η ποινική μεταχείριση του υπαίτιου. Στην άμεση ικανοποίηση του παθόντος αποσκοπεί η παρεχόμενη στο άρθρο 304 ΚΠΔ δυνατότητα του κατηγορουμένου να συναινέσει στην οριστική απόδοση στον παθόντα δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων ήδη κατά το στάδιο της προδικασίας κατά τα προβλεπόμενα στο Ν. 4312/2014, ο οποίος καταργείται.

Γ) Ποινική διαπραγμάτευση: Παγκοσμίως η αιχμή του δόρατος των κατά παρέκκλιση ποινικών διαδικασιών είναι ο αγγλοσαξωνικός προελεύσεως θεσμός της ποινικής διαπραγμάτευσης (Plea Bargaining), ο οποίος ανταμείβει με μειωμένη ποινή την ομολογία του κατηγορουμένου. Σύμφωνα με το άρθρο 303 ΚΠΔ δεκτικά διαπραγμάτευσης είναι όλα τα πλημμελήματα και κακουργήματα. Από τα τελευταία εξαιρούνται τα απειλούμενα με ισόβια κάθειρξη, τα στρεφόμενα σε βάρος της γενετήσιας ελευθερίας και το κακούργημα της συμμετοχής σε τρομοκρατική οργάνωση. Η διαπραγμάτευση διεξάγεται μεταξύ κατηγορουμένου και Εισαγγελέα. Στο πρακτικό διαπραγμάτευσης περιέχεται η ομολογία και αναφέρεται η συμπεφωνημένη ποινή, η οποία στα κακουργήματα δεν μπορεί να είναι κατώτερη των δύο ετών ούτε ανώτερη των πέντε ετών στα κακουργήματα, που τιμωρούνται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών ή επτά ετών στα υπόλοιπα κακουργήματα. Αρμόδιο για την επικύρωση του πρακτικού διαπραγμάτευσης είναι το Μονομελές Εφετείο.

Δ) Ποινική διαταγή: Ο θεσμός της ποινικής διαταγής καταστρώνεται στα άρθρα 409 ΚΠΔ με βασικό χαρακτηριστικό

γνώρισμα την επιβολή σημαντικά μειωμένης ποινής για μικρής απαξίας πλημμελήματα αρμοδιότητας του Μονομελούς Πλημ/κείου χωρίς ακροαματική διαδικασία. Ο νέος θεσμός αποτελεί μεταφορά του αντίστοιχου γερμανικού Strafbefehl (§ 407) που εφαρμόζεται επί δεκαετίες με αξιοσημείωτη επιτυχία στη Γερμανία. Η έκδοση της ποινικής διαταγής σε δημόσια συνεδρίαση καθώς και η επανεκδίκαση της υπόθεσης σύμφωνα με την κοινή διαδικασία, εφόσον υποβληθούν αντιρρήσεις, διασφαλίζουν τη συνταγματικότητα του νέου θεσμού.

Εκτός από την εισαγωγή των νέων εναλλακτικών διαδικασιών στον ΚΠΔ επιχειρούνται ορισμένες στοχευμένες παρεμβάσεις, οι οποίες ενισχύουν το δικαιοκρατικό χαρακτήρα της κλασικής κατ' αντιδικίαν ποινικής δίκης. Ενδεικτικά προβλέπεται:

- Παράσταση του αμέσως ζημιωθέντος μόνο προς υποστήριξη της κατηγορίας (άρθρο 63 ΚΠΔ)
- Απόλυτη ακυρότητα και για την παραβίαση υπερασπιστικών δικαιωμάτων του υπόπτου (άρθρο 171 ΚΠΔ)
- Υποχρέωση ενημέρωσης του υπόπτου για το είδος του εγκλήματος και τα υπό διερεύνηση ζητήματα (άρθρο 244 ΚΠΔ)
- Γνωστοποίηση και των εισαγγελικών προτάσεων και στα παρεμπίπτοντα βουλεύματα (άρθρο 308 παρ. 2 ΚΠΔ).
- Δικαίωμα του κατηγορουμένου να ζητεί τον αναγκαίο χρόνο προετοιμασίας για την αντίκρουση των πιθανών επιτρεπτών μεταβολών της κατηγορίας (άρθρο 343 παρ. 2 ΚΠΔ).

Καταληκτικώς: Βρισκόμαστε σε ένα σημείο καμπής, στο οποίο η ελληνική ποινική δίκη ή θα μεταλλαχθεί προσαρμοζόμενη στα διεθνή πρότυπα ή θα παραμείνει σε τέλμα. Το μέγα στοιχείο του νέου ΚΠΔ είναι να εφαρμοσθούν αποδοτικά στην πράξη οι εισαγόμενες εναλλακτικές διαδικασίες. Δυστυχώς η

ελληνική δικαστηριακή πραγματικότητα δεν προοιωνίζεται την ευδοκίμηση των νέων θεσμών. Η αποχή από την ποινική δίωξη θα υπονομευθεί, αν κυριαρχήσουν ευθυνόφοβες ή τιμωρητικές αντιλήψεις. Η ποινική διαπραγμάτευση καλείται να υπερνικήσει την έλλειψη συναινετικής νοστοροπίας και την υφέρπουσα καχυποψία και επιφυλακτικότητα μεταξύ των παραγόντων της ποινικής δίκης. Τέλος η αναβαθμισμένη ποινική συνδιαλλαγή θα καταστεί, όπως

“Βρισκόμαστε σε ένα σημείο καμπής, στο οποίο η ελληνική ποινική δίκη ή θα μεταλλαχθεί προσαρμοζόμενη στα διεθνή πρότυπα ή θα παραμείνει σε τέλμα”

και ο προκάτοχος ομώνυμος θεσμός του ισχύοντος άρθρου 308B ΚΠΔ, ανεφάρμοστη, αν διατηρηθεί η ελληνικής εμπνεύσεως εξωθεσμική πρακτική, η οποία εξασφαλίζει στον κατηγορούμενο που αποκαθιστά τη ζημία σε οποιοδήποτε στάδιο της δίκης, την αθώωση ελλείψει δόλου με βάση την αντίστοιχη ανειλικρινή δήλωση του παθόντος. Είθε η Ελλάδα να καταγραφεί απλώς ως ουραγός στη θεσμοθέτηση νέων εναλλακτικών διαδικασιών και όχι ως πρωτοπόρος στην αποτυχημένη εισαγωγή τους.

Η αρχή της εμπιστοσύνης στα τροχαία ατυχήματα – Ιδίως σε σχέση με την συνυπαιτιότητα του θύματος

Νίκος Δ. Βιτώρος

Δικηγόρος, ΜΔΕ Ποινικών Επιστημών

Α. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Ένα σημαντικό τμήμα της δικαστικής ύλης που αφορά την ευθύνη, αστική ή ποινική, από τροχαία ατυχήματα, τέμνεται από τα δικαστήρια της ουσίας με προσφυγή στην αποκαλούμενη “αρχή της εμπιστοσύνης”.

Το θεωρητικό υπόστρωμα στο οποίο επώαστηκε η τελευταία, ήταν αυτό της ανάπτυξης της θεωρίας του αντικειμενικού καταλογισμού, σύμφωνα με την οποίαν το αποτέλεσμα της ανθρώπινης πράξης μπορεί να καταλογισθεί αντικειμενικά στο δράστη μόνο όταν από την πράξη του δημιουργήθηκε όχι ένας οποιοσδήποτε κίνδυνος, αλλά ένας δικαίως απαγορευμένος κίνδυνος, ο οποίος οδήγησε στο επελθόν αποτέλεσμα¹.

Μία από τις υποθεωρίες που αναπτύχθηκαν, στο πλαίσιο της ευρύτερης δογματικής θεματικής του αντικειμενικού καταλογισμού, ήταν και αυτή της “αρχής της εμπιστοσύνης”, σύμφωνα με την οποία κάθε κοινωνός που πράττει επιμελώς δικαιούται να έχει εμπιστοσύνη στο ότι και οι λοιποί κοινωνοί πράττουν εξ ίσου επιμελώς². Όπως γλαφυρά παρατηρεί ο Ανδρουλάκης, το κανονιστικό πλαίσιο συμπεριφοράς που διαμορφώνεται για κάθε κοινωνό ανταποκρίνεται στο ότι “εφόσον η δική του δράση είναι καθ' εαυτήν επιμελής, δεν μπορεί να μολυνθεί από την αμέλεια της δράσης του άλλου”³. Η προβολή της εν λόγω αρχής στο χώρο της οδικής κυκλοφορίας οδήγησε στη βασική παραδοχή ότι κάθε οδηγός μπορεί να έχει εμπιστοσύνη στους λοιπούς χρήστες του οδικού δικτύου ότι δε θα πράξουν κατά παράβαση των κανόνων.

¹ Τριανταφύλλου, Η αυτοδιακινδύνευση του θύματος στα εγκλήματα της ανθρωποκτονίας και της σωματικής βλάβης από αμέλεια, 1999, ιδίως 67 επ., Βαθιώτης, Παράνομη στάθμευση και εξ αμελείας ποινική ευθύνη οδηγού επί αυτοκινητικού ατυχήματος, ΠοινΧρ 2005/577.

² Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο, ΓΜ, 2007, 321.

³ Ποινικό Δίκαιο, ΓΜ Ι, 305.

Η πρακτική σημασία των παραδοχών της “αρχής της εμπιστοσύνης”, ιδίως στις περιπτώσεις που διαπιστώνεται συνυπαίτιότητα του παθόντος, είναι καθοριστική:

Η εφαρμογή των πορισμάτων της “αρχής της εμπιστοσύνης” τείνει προς την απαλλαγή του υπαίτιου, όταν διαπιστώνεται ότι το σφάλμα του παθόντος συνετέλεσε κυρίαρχα στην επέλευση του αποτελέσματος, ενώ η εφαρμογή της αντίρροπα κινούμενης “αρχής της συνετούς οδήγησης” τείνει προς την καταδίκη του υπαίτιου, ακόμη και αν συντρέχει καθοριστικό σφάλμα του παθόντος, καθώς ο οδηγός πρέπει να έχει τεταμένη την προσοχή του και να συνυπολογίζει, πάντα, την πιθανότητα σφάλματος των τρίτων προσώπων.

Β. Η νομολογιακή αντιμετώπιση της οικείας ύλης

Είναι γεγονός ότι, σταδιακά, στην ποινική νομολογία του Ανωτάτου Ακυρωτικού έχει επικρατήσει μία ισοπεδωτική θεωρία η οποία φτάνει στο σημείο να αντιμετωπίζει περίπου ως ... ποινικά αδιάφορη την τυχόν αμέλεια του παθόντος. Στην επικρατήσασα αυτή τάση, το βάρος αξιολόγησης μετατίθεται εξ ολοκλήρου στην κρισιολόγηση περί του εάν ο υπαίτιος επέδειξε την εκ του νόμου απαιτούμενη προσοχή, αναφορικά με την τήρηση του εκάστοτε επιβαλλομένου καθήκοντος επιμελείας και, στην περίπτωση που διαπιστώνεται τέτοια παράβαση (“εξωτερική αμέλεια”), η τυχόν συντρέχουσα αμέλεια του παθόντος δεν επηρεάζει την κρίση περί της ενοχής⁴.

Η κρατούσα αυτή λογική κάμπτεται, ακριβώς με την εφαρμογή της “αρχής της εμπιστοσύνης”. Η ΔιατΕισΠλημΑθ 15/1996 (ΠοινΧρ ΜΘ/173) δέχεται τα πορίσματα της “αρχής της εμπιστοσύνης” ως πρόσφορα εργαλεία διάγνωσης της εξ αμελείας υπαιτιότητας:

“Η “αρχή της εμπιστοσύνης” ισχύει επειδή το άτομο έχει κατ’ αρχήν το δικαίωμα (...) να εμπιστεύεται ότι και οι άλλοι θα συμπεριφερθούν εντός του πλαισίου των κανόνων.”

“...Αφού είχε δε (ο εγκαλούμενος) προτεραιότητα και πράσινο φως στην πορεία του ... δεν είχε υποχρέωση να ελαττώσει την ταχύτητά του, απλώς και μόνον γιατί υπήρχε ενδεχόμενον ο εγκαλών να μην αναμείνει την διέλευσή του”.

Όριο αυτής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης θεωρείται, ορθώς, η συνδρομή “σαφών ενδείξεων σφάλματος” τρίτου προσώπου. Ας δούμε τη χαρακτηριστική διατύπωση της ΤριμΠλημΑθ 13873/2009⁵:

“Όποιος κινείται εντός των ορίων της αρχής της εμπιστοσύνης συμπεριφέρεται επιμελώς ... Ο επιμελής χειρουργός, που διενεργεί *lege artis* δικαιούται να έχει την εμπιστοσύνη ότι και ο αναισθησιολόγος έχει διασωληνώσει ορθά τον ασθενή ... και δεν υποχρεούται να ελέγξει την ορθότητα των χειρισμών του τελευταίου εκτός αν έχει σαφείς ενδείξεις εσφαλμένης συμπεριφοράς”.

Στην περίπτωση του ΣυμβΠλημΧαλκιδικ 118/1997⁶, κρίθηκε ότι:

“ ... Στο ίδιο ουσιαστικά αποτέλεσμα θα κατέληγε και η ευθεία εφαρμογή της αρχής της εμπιστοσύνης, διότι σύμφωνα με αυτή η εμπιστοσύνη δεν είναι δικαιολογημένη όταν υπάρχουν ενδείξεις περί του αντιθέτου, τέτοιες δε ενδείξεις υπάρχουν συνήθως στις περιπτώσεις του κινδύνου που προέρχεται από τον κύκλο σχετικών ενεργειών του αρχικά πράττοντος”.

“Η πραγματική έννοια της “αρχής της εμπιστοσύνης” (...)είναι ότι με βάση την αρχή αυτή, μπορεί να οριοθετηθεί το όριο της απαιτούμενης προσοχής, ως στοιχείο της αμέλειας, καθαυτής.”

Δεν λείπουν, εξάλλου, οι περιπτώσεις εκείνες στις οποίες η νομολογία προσδίδει στην “αρχή της εμπιστοσύνης” μία ευρύτερη εμβέλεια, αφού την καθιερώνουν ως αποκλειστικό κριτήριο για την κατάφαση ή μη της αμελείας. Μία χαρακτηριστική περίπτωση είναι εκείνη της ΣυμβΠλημΛευκ 58/2005⁷, κατά την οποία το Συμβούλιο εξέδωκε ότι ο οδηγός υπέπεσε σε πλημμέλεια, αναπτύσσοντας ταχύτητα ανώτερη της επιτρεπομένης, αλλά:

“ ... δεν διαφαίνεται υπαιτιότητα του εγκαλουμένου ... διότι αν αναλυθεί σε σχέση με τις συνθήκες του ατυχήματος και κανονική να ήταν η ταχύτητα του δικού του οχήματος και πάλι αυτό (ατύχημα) δεν θα απεφεύγετο, αφού με βάση την αρχή της εμπιστοσύνης δεν αναμένει κανείς από τον έμπροσθεν αυτού προπορευόμενο οδηγό να προχωρήσει σε μια τέτοια απονενοημένη ενέργεια παρά τις απαγορευτικές ενδείξεις ...”

Ούτε η παραπάνω στάθμιση, ωστόσο, φαίνεται ορθή. Και τούτο, διότι η κρίση περί του εάν “θα απεφεύγετο” το αποτέλεσμα του ατυχήματος είναι μία κρίση η οποία αφορά την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ του αποτελέσματος αυτού και της εξωτερικής συμπεριφοράς του δράστη: Εάν, πράγματι, το αποτέλεσμα “δεν θα απεφεύγετο”, τότε καμία ανάγκη δεν έχουμε από την “αρχή της εμπιστοσύνης” - απλά, δεν υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος!

Η πραγματική έννοια της “αρχής της εμπιστοσύνης”, όπως διαφαίνεται από το σκεπτικό του ανωτέρω βουλεύματος, αλλά δεν αποτυπώνεται ρητώς, είναι ότι με βάση την αρχή αυτή, μπορεί να οριοθετηθεί το όριο της απαιτούμενης προσοχής, ως στοιχείο της αμέλειας, καθαυτής.

Γ. Η σημασία της αρχής της εμπιστοσύνης για τη διάγνωση της ενοχής

Πράγματι, το ερώτημα στο οποίο απαντάει η συνεπής εφαρμογή της “αρχής της εμπιστοσύνης” δεν είναι το αν η πράξη του υπαίτιου προκάλεσε απιωδώς το αποτέλεσμα, καθώς αυτό επιλύεται από την επικρατούσα θεωρία του “ισοδυνάμου των όρων”. Η “αρχή της εμπιστοσύνης” είναι μία θεωρητική αρχή

⁴ Ενδεικτικά και μόνον: ΑΠ 602/2017, ΑΠ 836/2012, ΑΠ 1600/2002.

⁵ Δημοσιευμένη στην Τράπεζα “ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ” του ΔΣΑ – www.dsnet.gr.

⁶ Υπερ 1998/608. Βλ. ομοίως και Τζανετή, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1487/1991, ΠοινΧρ ΜΒ ’1278.

⁷ ΝοΒ 53/1355.

για την στοιχειοθέτηση της υπαιτιότητας. Απαντάει στο αν ο πράττων *ώφειλε* να προβλέψει το τελικό αποτέλεσμα. Αυτός που οδηγεί έχοντας δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στο ότι οι λοιποί χρήστες του οδικού δικτύου θα τηρήσουν το δικό τους “κομμάτι της συμφωνίας”, οδηγεί με την πεποίθηση ότι δεν υφίσταται πηγή κινδύνου: Ο οδηγός που διασχίζει τη διασταύρωση με πράσινο σηματοδότη, ακόμη κι αν υπερβαίνει το όριο ταχύτητας, δεν οφείλει να προβλέψει ότι ο ποδηλάτης που έρχεται από την κάθετη οδό θα παραβιάσει τον δικό του κόκκινο σηματοδότη. Συνεπώς, δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί το στοιχείο του αντικειμενικά οφειλόμενου μέτρου της προσοχής: ο υπαίτιος δεν *ώφειλε* να επιδείξει την προσοχή που θα απαιτείτο για την πρόβλεψη του αποτελέσματος⁸.

Η “αρχή της εμπιστοσύνης” ισχύει επειδή το άτομο έχει κατ’ αρχήν το δικαίωμα (αναφαίρετο σε μία κοινωνία που ρυθμίζεται από ένα γενικά παραδεκτό κανονιστικό σύστημα) να εμπιστεύεται ότι και οι άλλοι θα συμπεριφερθούν εντός του πλαισίου των κανόνων. Εάν δεν έχει ένδειξη περί του αντιθέτου, δεν οφείλει να προβλέπει και να συνυπολογίζει την πιθανή παραβίαση του κανόνα από τρίτο πρόσωπο. Τότε – και μόνον τότε – κάμπτεται η “αρχή της εμπιστοσύνης”, όταν υπάρχει σαφής, εμπειρικά αντιληπτή τάση του τρίτου να παραβεί το δικό του καθήκον επιμελείας⁹.

⁸ Χαράλαμπάκης, Η απαγόρευση αναδρομής ως κριτήριο του αιτιώδους συνδέσμου, ΠοινΧρ Μ/230-231.

⁹ Roxin, Bemerkungen zum Regressverbot, Festschrift fuer Troendle, 177 επ.

Σχόλιο στην υπ’ αριθμ. 99/2019 απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών* (άρθρ. 56 ΠΚ και από 01.07.2019 άρθρ. 105 Νέου Ποινικού Κώδικα: Μία μορφή εξατομικευμένης ποινικής μεταχείρισης)

Μαρία Σ. Σαξιώνη
Δικηγόρος

1. Αφορμή για τις σκέψεις που παρακάτω εκτίθενται δόθηκαν από την έκδοση της υπ’ αριθμ. 99/2019 αποφάσεως Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών, η οποία, μετά την κατάγνωση ενοχής και ποινής, απέρριψε, κατά πλειοψηφία (3-2), αίτημα του κατ/νου για έκτιση της επιβληθείσας σε βάρος του ποινής κατ’ οίκον, δυνάμει του άρθρ. 56 ΠΚ, παρά το ότι συνέτρεχαν εν προκειμένω, όλες οι προϋποθέσεις. Το Δικαστήριο διέλαβε για την απόρριψη, κατά τους δικαστές της πλειοψηφίας, τα εξής: διότι «...η έκτιση της ποινής σε κατάσταση κράτησης είναι απολύτως αναγκαία για να αποτραπεί από την τέλεση άλλων αντίστοιχης βαρύτητας εγκλημάτων, όπως συνάγεται από τις περιστάσεις... και του βεβαρυμένου ποινικού του μητρώου που αναγνώσθηκε...», ενώ λίγο πιο κάτω διαλαμβά-

(που υποβλήθηκε από δια της νομίμως εκπροσωπούσα αυτόν συνήγορό του) για έκτιση της ποινής του στην κατοικία του, διότι έχει υπερβεί το 75ο έτος της ηλικίας του, συγκεκριμένα διανύει το 77ο έτος (γεννηθείς στις 17.06.1942) και ουδόλως προέκυψαν πραγματικά περιστατικά που δικαιολογούν την απόρριψη του αιτήματος και ειδικότερα γιατί ο ηλικίας 77 ετών κατηγορούμενος και καταδικασθείς θα διαπράξει, αν εκτίσει την ποινή του σε κατάσταση κράτησης, αντίστοιχης βαρύτητας εγκλήματα με αυτό που καταδικάστηκε. Αντιθέτως, προέκυψε ότι ο απών καταδικασθείς, ενόψει της προχωρημένης ηλικίας του (77 ετών) και της επιβαρυμένης υγείας του [πιάσχε από... ..] έχοντας πάψει, άλλωστε από πολλών ετών η λειτουργία της επιχείρησης και η άσκηση της επιχειρηματικής του δραστηριότητας, δεν αποτελεί πλέον απειλή για την έννομη τάξη. (...)». Για την ιστορία, απλώς, αναφέρεται ότι ο κατ/νος καταδικάστηκε για δύο αδικήματα σε βαθμό κακουργήματος, με την επιβαρυντική περίσταση του καταργηθέντος ήδη Ν.1608/50 (χρήση πλαστού και απόπειρα απάτης, με απειληθείσα ζημία!!!), σε συνολική ποινή καθειρξέως εννέα (9) ετών.

“η πρόβλεψη της μείωσης του ορίου ηλικίας σε εβδομήντα έτη και αυξήσεως του ορίου της εκτιτέας ποινής μέχρι δεκαπέντε έτη, κρίνεται ως απολύτως ικανοποιητική δικαιοπολιτικώς”

νονται και τα εξής: «...θα πρέπει να σημειωθεί ότι για τον προσδιορισμό των κριτηρίων περί μη παροχής του ευεργετήματος της κατ’ οίκον έκτισης της ποινής δεν εφαρμόζεται το άρθρ. 105 Π.Κ, για την υπ’ όρων απόλυση ώστε να μην μπορούν να συνεκτιμηθούν στοιχεία αναγόμενα σε χρόνο προγενέστερο της καταδίκης ή που προσδιορίζουν τη βαρύτητα της πράξεως, διότι η παραπομπή της παραγράφου 3 του ως άνω άρθρ. 56 ΠΚ σε ανάλογη εφαρμογή του άρθρ. 105 αφορά τις περιπτώσεις της υπ’ όρων παύσης της έκτισης στην κατοικία...». Για την πληρότητα των

εκτεθέντων, παρατίθεται και το σκεπτικό της μειοψηφίας που ήταν το εξής: «δύο μέλη του Δικαστηρίου και δη οι Εφέτες... έχουν τη γνώμη ότι έπρεπε να γίνει δεκτό το αίτημα του καταδικασθέντος

2. Υπό την, μέχρι λίαν προσφάτως, ισχύουσα μορφή του στο άρθρ. 56 ΠΚ παρ.2, εδάφ. Ι, προβλέπονταν τα εξής: «Εκείνος που έχει υπερβεί το εβδομηκοστό πέμπτο (75ο) έτος της ηλικίας του εκτίει την ποινή φυλάκισης ή κάθειρξης έως δέκα (10) έτη που του επιβλήθηκε στην κατοικία του, εκτός αν με ειδική αιτιολογία κριθεί ότι η έκτιση της σε κατάσταση κράτησης είναι απολύτως αναγκαία για να αποτραπεί από την τέλεση άλλων αντίστοιχης βαρύτητας εγκλημάτων...». Το άρθρ. 56 ΠΚ περιείχε πρόβλεψη και για τις μητέρες ανηλίκων τέκνων, θέμα για το οποίο θα ασχοληθούμε σε μελλοντικό χρόνο. Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί εδώ ότι η εν λόγω διάταξη του άρθρ. 56 ΠΚ, από την αρχική της μορφή,

* Το κρίσιμο μέρος της απόφασης δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων (www.hcba.gr)

είχε υποστεί ήδη πέντε (5) τροποποιήσεις. Περαιτέρω, κατά το πρώτο εδάφιο της παρ. 3 του άρθρ. 56 ΠΚ: «Οι εκτίοντες ποινή στην κατοικία τους δύνανται να λαμβάνουν άδεια εξόδου από αυτήν από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών του έκτισης της ποινής για λόγους εκπαίδευσης, εργασίας ή νοσηλείας. (...) Η διάταξη του άρθρ. 105 έχει και εδώ εφαρμογή».

3. Η προαναφερομένη πρόβλεψη, υπό τη μέχρι πρότινος μορφή της, για την κατ'οίκον έκτιση ποινών, φυλακίσεως ή καθιέρωσης μέχρι δέκα (10) έτη, υπερηλίκων ατόμων (άνω των 75 ετών), εκφράζει το σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και ταυτοχρόνως, θεσπίζει κανόνα εξατομικευμένης ποινικής μεταχειρίσεως, κατά το στάδιο εκτελέσεως της ποινής. Μετά τη ψήφιση την 06.06.2019, του νέου Ποινικού Κώδικα, και συγκεκριμένως, στο «ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ», υπό τον τίτλο «ΕΚΤΙΣΗ ΠΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ» τέθηκε το άρθρ. 105, το οποίο έχει ως εξής: «όποιος καταδικάστηκε σε ποινή στερητική της ελευθερίας έως δεκαπέντε έτη και έχει υπερβεί το εβδομηκοστό έτος της ηλικίας εκτίει την ποινή ή το υπόλοιπο της ποινής στην κατοικία του, εκτός εάν το δικαστήριο, με ειδική αιτιολογία, κρίνει ότι η έκτιση της ποινής σε κατάσταση κράτησης είναι απολύτως αναγκαία για να αποτραπεί από την τέλεση άλλων αντίστοιχης βαρύτητας εγκλημάτων...». Παρατηρούμε ότι και η νεαρά διάταξη απηχεί το σύγχρονο πνεύμα σωφρονιστικής αντιλήψεως και υιοθετήθηκε με γνώμονα να παράσχει εναλλακτικό τρόπο εκτίσεως της ποινής σε άτομα που λόγω ηλικίας και συναφώς λόγω κλονισμένης υγείας είναι υπερμέτρως βαρύ να εκτίουν ποινή σε κατάσταση κράτησης, με τις γνωστές σε όλους μας συνθήκες. Μάλιστα η νέα, και μέλλουσα να ισχύσει από 01.07.2019, διάταξη, με την πρόβλεψη της μείωσης του ορίου ηλικίας σε εβδομήντα έτη και αυξήσεως του ορίου της εκτιέας ποινής μέχρι δεκαπέντε έτη, κρίνεται ως απολύτως

“προβληματίζομαι για το μέλλον της εφαρμογής από τα Δικαστήριά μας της σχολιαζομένης εδώ διατάξεως”

ικανοποιητική δικαιοπολιτική. Εξαίρεση από αυτόν τον κανόνα εισάγεται στην περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει με ειδική αιτιολογία ότι ο αιτών κατ'οίκον θα αποτραπεί δια της εκτίσεως της ποινής του σε κατάσταση κρατήσεως από την τέλεση άλλων αντίστοιχης βαρύτητας εγκλημάτων.

4. Επ'αυτού : Εφόσον το άρθρ. 56 ΠΚ παραπέμπει ευθέως στο άρθρ. 105 ΠΚ, και πλέον το άρθρ. 105 νέου ΠΚ παραπέμπει στο άρθρ. 99 παρ. 2 περ. δ' έως στ' νέου ΠΚ, ουσιαστικώς και τα δύο άρθρα παραπέμπουν στην υιοθέτηση αρχών και κριτηρίων του θεσμού της υφ' όρων απολύσεως. Έτσι δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο εκτιμήσεως στοιχεία που ανάγονται σε χρόνο προγενέστερο της καταδίκης ή σε στοιχεία που προσδιορίζουν τη βαρύτητα της πράξεως. Οι διατάξεις των άρθρ. 56 ΠΚ και 105 νέου ΠΚ, σε περίπτωση μη ύπαρξης πραγματικών περιστατικών και στοιχείων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε μία πρόγνωση για την ενδεχόμενη τέλεση άλλων εγκλημάτων, θα πρέπει να ερμηνεύονται υπέρ του κατ'οίκον-αιτούντος, κατά την αρχή in dubio pro reo.

5. Εάν δηλ. το Δικαστήριο σταθμίσει για την απόρριψη του αιτήματος για κατ'οίκον έκτιση της ποινής, περιστατικά που έλαβε υπόψη του για την κατάγνωση της ενοχής ή της ποινής, θα σφάλει, αφού δεν επιτρέπεται να τα αξιολογήσει για δεύτερη φορά. Κατά τη γνώμη μου, η τυχόν απορριπτική ενός τέτοιου αυτοτελούς ισχυρισμού αιτιολογία, θα πρέπει να παραθέτει πραγματικά περιστατικά, σκέψεις και συλλογισμούς που θα μπορούσαν να τεκμηριώσουν προγνωστική κρίση για τη σφόδρα πιθανή τέλεση νέων ιδίων αδικημάτων. Σε αντίθετη περίπτωση η οικεία απόφαση θα στερείται ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας, ιδρυομένου εξ αυτού του αναιρετικού λόγου του άρθρ. 510 παρ. 1 περ. δ' ΚΠοινΔ.

Με αφορμή την προαναφερθείσα περίπτωση, και δεδομένου ότι το Δικαστήριο έπρεπε να σταθμίσει, με βάση τους όρους της υφ' όρων απολύσεως, κατά πόσον ένας υπερηλίκας, βαριά ασθενής κατ'οίκον, καταδικασμένος τελεσιδικώς για οικονομικά εγκλήματα εντελώς συνυφασμένα με την επιχειρηματική δραστηριότητα που κάποτε ασκούσε, αποτελεί κίνδυνο για την έννομη τάξη, προβληματίζομαι για το μέλλον της εφαρμογής από τα Δικαστήριά μας της σχολιαζομένης εδώ διατάξεως, αλλά και γενικότερα.....

Σχόλιο στην υπ' αριθμ. 130/2018 απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Κακ/των Ναυπλίου* (Απαλλακτική απόφαση για δημάρχους και μέλη επιτροπής παραλαβής δημοτικών έργων ελλείψει ζημίας)

Αντώνης Ν. Πεπελάσης

Δικηγόρος στον Άρειο Πάγο, Μέλος ΕΕΠ

1. Με πρόσφατη, ήδη αμετάκλητη, απόφαση του (130/2018), το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων Ναυπλίου δέχτηκε τον (αμέσως κατωτέρω αναπτυσσόμενο) σχετικό υπερασπιστικό ισχυρισμό των εκεί κατηγορουμένων και κήρυξε αυτούς αθώους των αποδοθεισών σε αυτούς (κακουργηματικών) κατηγοριών της απιστίας (390 ΠΚ) και της ψευδούς βεβαίωσης (242 ΠΚ).

2. Συγκεκριμένα, ως προς την αποδιδόμενη, βάσει του παραπεμπτικού βουλεύματος, κατηγορία, ότι οι μεν δήμαρχοι υπέγραψαν εντάλματα πληρωμής δημοτικών έργων που δεν είχαν εκτελεστεί είτε καθόλου είτε σύμφωνα με τις αντίστοιχες τεχνικές περιγραφές, προκαλώντας με τον τρόπο αυτό αντίστοιχη ζημία στη δημοτική περιουσία (κακουργηματική απιστία), τα δε μέλη της επιτροπής παραλαβής των έργων αυτών (δημοτικοί σύμβουλοι), ότι ψευδώς βεβαίωσαν την καλή εκτέλεση αυτών υπογράφοντας τις σχετικές βεβαιώσεις καλής εκτέλεσης και παραλαβής αυτών (κακουργηματική ψευδής βεβαίωση), προβλήθηκε ο ισχυρισμός ότι: ουδεμία ζημία, προκλήθηκε πολλώ μάλλον εν γνώσει και δόλια, στη δημοτική περιουσία του Δήμου, καθώς η πλειοψηφία των ένδικων έργων εκτελέστηκε

* Το κείμενο της απόφασης δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων (www.hcba.gr)

κανονικά, βάσει των αποφάσεων της Δημαρχιακής Επιτροπής, των τεχνικών περιγραφών και των συνταχθέντων ιδιωτικών συμφωνητικών, το δε κόστος τους αντιστοιχούσε στο προϋπολογισθέν κόστος, όσο δε άφορα τις υπόλοιπες περιπτώσεις έργων, κατά τις οποίες, λόγω έκτακτων αναγκών ή νέων δεδομένων που προέκυπταν στην πορεία, υπήρξαν αλλαγές είτε στον τρόπο εκτέλεσής τους, με τη χρησιμοποίηση διαφορετικών εν τέλει υλικών, είτε ακόμη και στο ίδιο το έργο, με την εκτέλεση τελείως διαφορετικών εργασιών, και σε αυτές τις περιπτώσεις, τα έργα που εκτελέστηκαν ήταν τουλάχιστον ίσης αξίας με τα προϋπολογισθέντα, ώστε ομοίως να μην δύναται να στοιχειοθετηθεί τυχόν ζημία της δημοτικής περιουσίας.

3. Ειδικότερα, στο μεν νομικό μέρος της απόφασης (με παραπομπές σε νομολογία και βιβλιογραφία), αναλύονται τα

“τα έργα που εκτελέστηκαν ήταν τουλάχιστον ίσης αξίας με τα προϋπολογισθέντα, ώστε ομοίως να μην δύναται να στοιχειοθετηθεί τυχόν ζημία της δημοτικής περιουσίας”

αντικειμενικά και υποκειμενικά στοιχεία της απιστίας και δη οι έννοιες: (α) του εγκλήματος της απιστίας, ως εγκλήματος ουσιαστικού και όχι πλουτισμού, αφού απαιτεί απλή πρόκληση βλάβης ξένης περιουσίας χωρίς σκοπό νοσφίσεως, (β) του προστατευόμενου έννομου αγαθού, που είναι και η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ δράστη και παθόντος, (γ) της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος που συνίσταται (κρατούσα θεωρία της καταχρήσεως) σε οποιαδήποτε, κατά την επιμέλεια ή διαχείριση της ξένης περιουσίας (είτε

στο σύνολο είτε μερικά είτε σε ορισμένη πράξη επιμελείας ή διαχείρισης) εκ προθέσεως ενέργεια (πράξη ή παράλειψη) άνευ σκοπού νοσφισμού, συνεπαγομένη ζημία στη ξένη περιουσία, η οποία (ενέργεια) πρέπει να τελεσθεί δυνάμει της σχέσεως της εξουσιοδοτήσεως σε προστασία της αλλότριας περιουσίας και να εμφανίζεται ως δικαιοπρακτική και εξωτερική (δ) των ορίων της επιμελούς και χρηστής διαχείρισης, (ε) της υπαγωγής στο πεδίο εφαρμογής του 390 ΠΚ, κάθε ζημιογόνου συμπεριφορά που δεν υπάγεται στο άρθρο 256 ΠΚ, (στ) της αιτιώδους συνάφειας (κινδύνου) μεταξύ της παράβασης των κανόνων επιμελούς διαχείρισης και της ζημίας, καθώς η ζημία θα πρέπει να είναι πραγμάτωση εκείνου ακριβώς του κινδύνου που έθεσε ο δράστης, όταν εν γνώσει του παρέβη τους κανόνες της επιμελούς διαχείρισης, αλλιώς (πραγμάτωση άλλου κινδύνου), δεν στοιχειοθετείται απιστία, έστω και αν συντρέχουν όλα τα στοιχεία της και (ζ) της υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος αυτού, που με την νέα μορφή που προσέλαβε η διάταξη, μετά την αντικατάστασή της με το άρθρο 36 § 2 του Ν 2172/1993 και στην οποία γίνεται χρήση της λέξης «με γνώση» (ενώ υπό την αρχική διατύπωση οριζόταν «όποιος με πρόθεση ζημιώνει»), δεν αρκεί ενδεχόμενος δόλος αλλά απαιτείται άμεσος δόλος, δηλαδή γνώση από τον υπαίτιο ότι η επιχειρούμενη ενέργεια είναι επιζήμια για τα ξένα συμφέροντα, τα οποία διαχειρίζεται ή επιμελείται και θέληση αυτού να ζημιώσει τη ξένη περιουσία. Το «εν γνώσει» σημαίνει ότι τυχόν αμφιβολία του

ως προς την πρόκληση με την ενέργειά του ζημίας, αποκλείει τον άμεσο δόλο, που απαιτείται κατά τα παραπάνω για τη θεμελίωση της υποστάσεως του εγκλήματος αυτού.

4. Στο δε ουσιαστικό μέρος η απόφαση, μετά από λεπτομερή και περιπτώσιολογική αναφορά ανά έργο και αξιολόγηση του συνόλου του αποδεικτικού υλικού [και των καταθέσεων των μαρτύρων ενώπιον του Δικαστηρίου, οι οποίοι κατέθεσαν ως προς τα έργα που δεν είχαν ολοκληρωθεί (εν μέρει εκτέλεση) ότι έγιναν εργασίες σε άλλα έργα που κρίθηκε από τους δύο πρώτους κατηγορούμενους (σ.σ. δημάρχους), κατόπιν αιτημάτων των ενδιαφερομένων κατοίκων, ότι ήταν επείγοντα και είχαν απόλυτη προτεραιότητα] κατέληξε ότι ακόμη και στην περίπτωση που πράγματι: (α) κάποια εκ των ένδικων δημοτικών έργων είχαν εκτελεστεί με διαφορετικό τρόπο από αυτόν που προβλεπόταν στις αντίστοιχες τεχνικές περιγραφές του έργου, (β) είχαν εκτελεστεί αντ' αυτών άλλα έργα επείγοντος χαρακτήρα και φύσης κατόπιν σχετικής συνεννόησης με τα αρμόδια τοπικά όργανα και φορείς, εφόσον η αξία τους είναι αντίστοιχη, δεν στοιχειοθετούνται (αφενός αντικειμενικώς, ελλείπει ζημία του Δήμου, αφετέρου υποκειμενικώς, ελλείπει δόλος) ούτε το αδίκημα της απιστίας για τους εκάστοτε δημάρχους που υπέγραψαν τα εντάλματα πληρωμής των έργων, ούτε το αδίκημα της ψευδούς βεβαίωσης για τα μέλη της επιτροπής παραλαβής των έργων.

Ειδικότερα αναφέρεται ότι, το γεγονός ότι δεν ολοκληρώθηκαν κάποια έργα, κατά τα ανωτέρω αναλυτικά αναφερόμενα, πλην όμως δόθηκε προτεραιότητα και εκτελέστηκαν άλλα έργα επείγοντα σύμφωνα με τις ανάγκες και τα αιτήματα των κατοίκων και συνεπώς τα

“Ένα επιπλέον ενδιαφέρον νομικό ζήτημα που τέθηκε ως αυτοτελής ισχυρισμός υπόψη του δικαστηρίου είναι αυτό της μετατροπής της κατηγορίας από κακουργηματική απιστία του 390 ΠΚ σε πλημμεληματική απιστία του 256 ΠΚ”

χρήματα του αρχικού προϋπολογισμού δαπανήθηκαν για την εκτέλεση των έργων επείγουσας φύσεως, όπως ήδη αναφέρεται, δεν σημαίνει ότι ο κατηγορούμενος δήμαρχος τέλεσε το αδίκημα της απιστίας κατ' εξακολούθηση με ζημία άνω των 30.000 ευρώ, σύμφωνα με την ποινική δίωξη, ούτε βέβαια ότι, οι κατηγορούμενοι, μέλη της επιτροπής παραλαβής, τέλεσαν το αδίκημα της ψευδούς βεβαίωσης κατ' εξακολούθηση σε κακουργηματική μορφή, σύμφωνα με τα ανωτέρω αναφερόμενα. Συνακόλουθα, πρέπει να κηρυχθούν οι κατηγορούμενοι αθώοι για τις αποδιδόμενες σε αυτούς πράξεις.

5. Ένα επιπλέον ενδιαφέρον νομικό ζήτημα που τέθηκε ως αυτοτελής ισχυρισμός υπόψη του ανωτέρω δικαστηρίου είναι αυτό της μετατροπής της κατηγορίας από κακουργηματική απιστία του 390 ΠΚ σε πλημμεληματική απιστία του 256 ΠΚ, καθώς η φερόμενη ζημία ήταν άνω των 30.000 € μικρότερη όμως των 120.000 € και δεν υπήρχε καμία αναφορά (ούτε εκ πλαγίου) σε ιδιαίτερα τεχνάσματα. Συγκεκριμένα υποστηρίχθηκε ότι

η αποδιδόμενη κατηγορία λόγω της ιδιότητας του κατηγορούμενου ως Δημάρχου και σε σχέση με πληρωμή δημοτικών έργων, σε κάθε περίπτωση υπάρχει στο άρθρο 256 ΠΚ και επομένως θα έπρεπε (για να στοιχειοθετηθεί η κακουργηματική περίπτωση αυτού) να αναφέρονται ή/και περιγράφονται ή/και γίνεται έστω μνεία τυχών ιδιαίτερων τεχνασμάτων, τα οποία τάχα αυτός να μεταχειρίστηκε, ώστε να πληρείται η σωρευτική προϋπόθεση, η οποία τίθεται στην περίπτωση κατά την οποία η επελθούσα ζημία ξεπερνάει το ποσό των 30.000 €, δεν ξεπερνάει όμως το ποσό των 120.000 €.

Η μεν απόφαση κατά πλειοψηφία, εμμέσως απέρριψε τον ισχυρισμό αυτό με τις αναφορές στο νομικό της μέρος περι-

της έννοιας της απιστίας του 390 ΠΚ και ούτως ή άλλως με την απαλλακτική της κρίση παρήλκε η περαιτέρω ενασχόληση, ωστόσο ένα μέρος του Δικαστηρίου είχε την άποψη ότι έπρεπε το Δικαστήριο να αχθεί σε καταδικαστική κρίση και μάλιστα κατ' επιτρεπτή μεταβολή της κατηγορίας σε απιστία στην υπηρεσία, με το σκεπτικό ότι αυτή (η μεταβολή) είναι επιτρεπτή καθώς δεν πρόκειται για διάφορη κατά χρόνο, τόπο και ιστορικές περιστάσεις πράξη, τα δε ιδιαίτερα τεχνάσματα (σ.σ. προφανώς εννοεί συμπερασματικά) ενυπάρχουν και προσδιορίζονται στο παραπεμπτικό βούλευμα άμεσα συνδεόμενα με τα εντάλματα πληρωμής που (σ.σ. οι Δήμαρχοι) υπέγραψαν.

Προβληματισμοί για την εφαρμογή των διατάξεων του άρ. 6 της ΕΣΔΑ στα νομικά πρόσωπα υπό το πρίσμα του ν. 4557/2018 (περί «Πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας»)

Παναγιώτης Α. Καπελούζος
Δικηγόρος

Η ψήφιση του νόμου 4557/2018 που ενσωμάτωσε την Οδηγία 2015/849 και αντικατέστησε τον προγενέστερο 3691/2008 (ύστερα από πλήθος τροποποιήσεων που υπέστη κυρίως με τους νόμους 3875/2010, 3932/2011 και 4478/2017), δίδει την αφορμή προβληματισμού περί της δυνατότητας προστασίας των νομικών προσώπων ή οντοτήτων υπό την αιγίδα των διατάξεων του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής «ΕΣΔΑ»). Το ζήτημα που εγείρεται αφορά στην ευθύνη των νομικών προσώπων ή οντοτήτων σε περίπτωση παραβίασης των διατάξεων του ως άνω νόμου προς όφελος ή στο όνομα τους και συγκεκριμένα

“έχουμε παραδείγματα όπου το ΣτΕ έκρινε υπό το πρίσμα του ευρωπαϊκού πνεύματος την έννοια της «ποινικής φύσεως» διοικητικών κυρώσεων”

στο κατά πόσο οι σχετικές κυρώσεις που προβλέπονται είναι όντως διοικητικής φύσεως (όπως την επιτάσσει η σχετική Οδηγία στην παρ. 59), ή «ποινικής», όπως αυτή διαλαμβάνεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής «ΕΔΔΑ»). Στη δεύτερη περίπτωση είναι εναργές ότι οι υπέρτερης τυπικής ισχύος διατάξεις της ΕΣΔΑ μπορεί να τύχουν εφαρμογής.

Σχετικά με το ζήτημα της ποινικής φύσεως των διοικητικών κυρώσεων τόσο η θεωρία¹ όσο και η κοινοτική νομολογία² έχουν αναπτύξει το εν λόγω ζήτημα κατά κύριο λόγο στο

πλαίσιο της επιβολής δυσδικών κυρώσεων. Ειδικότερα, το ΕΔΔΑ διαρκώς επαναλαμβάνει ότι προκειμένου να προσδιοριστεί η «ποινική» φύση ενός αδικήματος, τρία κριτήρια (τα γνωστά ως κριτήρια Engel) πρέπει να εφαρμοστούν: ο νομικός χαρακτηρισμός του αδικήματος στο εσωτερικό δίκαιο, η φύση του αδικήματος και η φύση και η σοβαρότητα της πιθανής ποινής. Συνεπώς, μόνο ο χαρακτηρισμός μιας κύρωσης ως διοικητικής δεν είναι δεσμευτικός ως προς την αναγνώριση της φύσεώς της. Τούτο έγινε νομολογιακώς δεκτό και σε υποθέσεις όπου Εταιρείες διεκδικούσαν με τις προσφυγές τους την αναγνώριση ενός ευρύτερου φάσματος δικαιωμάτων από τα αμιγώς οικονομικής φύσεως. Ενδεικτικώς, με τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ στις υποθέσεις *Oao Neftanaya Kompaniya Yukos* κατά *Ρωσίας* (14902/04) και *Chap Ltd.* κατά *Αρμενίας* (15485/09), διαπιστώθηκαν παραβιάσεις του άρθρου 6 παρ. 1 και 3 κατά τη διαδικασία επιβολής κυρώσεων προβλεπόμενων σε φορολογική νομοθεσία, που όμως κατά τη διευρυμένη ερμηνευτική κρίση του ΕΔΔΑ, έφεραν ποινικό χαρακτήρα.

Όσον αφορά στην εγχώρια νομολογία, παρ' όλη την ύπαρξη κάποιων παραφωνιών, όπως η ΟΛΣΤΕ 1741/2015, έχουμε παραδείγματα όπου το ΣτΕ έκρινε υπό το πρίσμα του ευρωπαϊκού πνεύματος την έννοια της «ποινικής φύσεως» διοικητικών κυρώσεων. Ειδικότερα, με τη ρηξικέλευθη υπ' αριθμ. 3319/2010 απόφαση επί αιτήσεως ακυρώσεως Ανώνυμης Εταιρείας, η Ολομέλεια του ΣτΕ, υπογράμμισε ότι οι σύμφωνα με την οικεία εθνική νομοθεσία διοικητικές διαφορές θεωρούνται ως ισοδυναμούσες με τις ποινικής φύσεως διαφορές, «[...] με αποτέλεσμα να επιπίπτουν στο ρυθμιστικό πεδίο του άρθρου 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. και να πρέπει, συνακόλουθα, και αυτές να εκδικάζονται από «δικαστήριο», παρέχον τις εγγυήσεις της «δίκαιης δίκης», αν με τις προσβαλλόμενες αυτές διοικητικές πράξεις επιβάλλονται σοβαρές διοικητικές κυρώσεις (όπως είναι π.χ. πρόστιμα

¹ Ενδεικτικά βλ. Η. Αναγνωστόπουλο Ποιν.Χρ. 2015, 623επ. και Ο. Τσόλκα, Ποιν.Χρ. 2015, 625επ.

² Ενδεικτικά, Μαμιδάκης κατά Ελλάδα, (αρ. προσφυγής 35533/04), Γαρυφάλου κατά Ελλάδα (93/1996/712/909), Öztürk κατά Γερμανίας (8544/79), Lauko κατά Σλοβακίας (4/1998/907/1119) κ.α.

μεγάλου ύψους), θεσπισθείσες από την εν λόγω εσωτερική διοικητική νομοθεσία για αποτρεπτικό και κατασταλτικό σκοπό. [...]».

Στην παρ. 1 του άρθρου 45 του ν. 4557/2018 ορίζεται ότι «Αν αξιόποινη πράξη νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ή κάποιο από τα βασικά αδικήματα τελείται προς όφελος ή για λογαριασμό νομικού προσώπου ή οντότητας από φυσικό πρόσωπο που ενεργεί είτε ατομικά είτε ως μέλος οργάνου του νομικού προσώπου ή της οντότητας και κατέχει διευθυντική θέση εντός αυτών ή έχει εξουσία εκπροσώπησής τους ή εξουσιοδότηση για τη λήψη αποφάσεων για λογαριασμό τους ή για την άσκηση ελέγχου εντός αυτών, επιβάλλονται αιτιολογημένα στο νομικό πρόσωπο ή την οντότητα, [...] κυρώσεις». Είναι αξιοσημείωτο ότι τα αδικήματα στα οποία αναφέρεται ο νόμος εμπίπτουν από την φύση τους ξεκάθαρα στο πεδίο εφαρμογής του ποινικού δικαίου. Οι κυρώσεις δε που προβλέπονται εις βάρος των νομικών προσώπων βάσει των διατάξεων των άρθρων 45 και 46 (οι οποίες εφαρμόζονται σωρευτικά) είναι εξαιρετικά επαχθείς. Ενδεικτικά αναφέρεται η προβλεπόμενη στο άρθρο 45 έως 2 έτη ανάκληση άδειας λειτουργίας του νομικού προσώπου καθώς και επιβολή εξαιρετικά υψηλών προστίμων, που μπορούν να ανέλθουν μέχρι και τα δέκα εκατομμύρια (10.000.000) ευρώ³ (ποσό διπλάσιο από τον προγενέστερο νόμο). Δε θα ήταν, λοιπόν, παράτολμο να ειπωθεί ότι τα δεδομένα αυτά συνομολογούν την κατά το ΕΔΔΑ «ποινική φύση» των ως άνω επαπειλούμενων «διοικητικών» κυρώσεων. Εν όψει των ανωτέρω, αναδεικνύεται η ανάγκη υπαγωγής του νομικού προσώπου στις διαδικαστικές εγγυήσεις μιας δίκαιης δίκης κατά τους όρους των διατάξεων του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ.

Συγκεκριμένα, άξια προστασίας είναι η μυστικότητα της έρευνας (προδικασίας) του Σ.Δ.Ο.Ε. καθ' όλη τη χρονική περίοδο που απαιτείται για την παροχή εξηγήσεων από το νομικό πρόσωπο (άρ.45, παρ. 5 ν. 4557/2018). Έτσι, το νομικό πρόσωπο θα θωρακίζεται εναντίον φαινομένων κοινοποίησης και δημοσιοποίησης εγγράφων του σχηματισθέντος φακέλου. Επίσης, υπό το ίδιο πλαίσιο θα δικαιολογείτο και τυχόν επιλογή του νομικού προσώπου να σιωπά και να απέχει από το δημόσιο διάλογο για τα υπό έρευνα ζητήματα.

Επίσης, όπως έγινε δεκτό και στην υπόθεση Funke κατά Γαλλίας (10828/84), το Δικαστήριο θεωρεί εντός του πεδίου εφαρμογής του άρ. 6, παρ. 1 ΕΣΔΑ, περιπτώσεις όπου

απειλούνται και επιβάλλονται κυρώσεις εξαιτίας της άρνησης των ερευνώμενων να παράσχουν εξαναγκαστικά στις αρχές πληροφορίες που θα ενείχαν αυτοενοχοποιητικά στοιχεία. Συνεπώς, τυχόν διενέργεια μιας έρευνας ενός νομικού προσώπου κατά τους όρους του άρ. 45 του ν. 4557/2018 και επιβολή σε αυτό των υπέρογκων κυρώσεων από το Σ.Δ.Ο.Ε. με σκοπό τον εξαναγκασμό παροχής εγγράφων που θα λειτουργούσαν τόσο εις βάρος του νομικού προσώπου όσο και των εμπλεκόμενων φυσικών προσώπων θα συνιστούσε παραβίαση της έννοιας της δίκαιης δίκης.

Ενδιαφέρουσα να εξεταστεί είναι και η δυνατότητα αναγνώρισης του τεκμηρίου αθωότητας σε νομικά πρόσωπα. Είναι αξιοσημείωτο ότι κατά την προπαρασκευαστική διαδικασία που

έλαβε χώρα προ της ψήφισης της Οδηγίας 2016/343, (που ενσωματώθηκε προσφάτως στην ελληνική νομοθεσία με τον ν. 4596/2019) κατετέθησαν προτάσεις ενώπιον του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που συνιστούσαν την αναγνώριση του τεκμηρίου αθωότητας και στα νομικά πρόσωπα. Παρ' όλο που τέτοιες φωνές κρίθηκαν άωρες για να εισακουστούν και να αποτυπωθούν στην εν λόγω Οδηγία, η αναγνώριση τεκ-

μηρίου αθωότητας στα νομικά πρόσωπα μπορεί να θεμελιωθεί επί τη βάση του άρθρου 6, παρ. 2 της ΕΣΔΑ. Έτσι, θα υπάρχει παραβίαση του υπό κρίση τεκμηρίου σε περιπτώσεις όπου κρατικοί λειτουργοί προβαίνουν σε δημόσιες εξαγγελίες με τις οποίες προεξοφλούν την εμπλοκή νομικού προσώπου σε υπόθεση ξεπλύματος χρήματος.

Γίνεται κατανοητό ότι τυχόν υπαγωγή των νομικών προσώπων στον προστατευτικό μανδύα των διατάξεων του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ προσφέρει προστασία πλήθους δικαιωμάτων όπως για παράδειγμα το σεβασμό του αναγκαίου χρόνου προετοιμασίας της υπεράσπισης, το εύλογο της διάρκειας της διαδικασίας, την απαίτηση για πλήρη αιτιολόγηση των αποφάσεων της ανεξάρτητης Αρχής κ.α. Τουλάχιστον για την Ελλάδα, σε μια εποχή όπου η πολιτική ρευστότητα οδηγεί σε μια συνεχώς αυξανόμενη σκανδαλοθηρία γύρω από εταιρικά μορφώματα, η κατανόηση της ανάγκης διεύρυνσης της προστασίας των νομικών προσώπων μέσα από τις διατάξεις της ΕΣΔΑ κρίνεται συν τω χρόνω μάλλον επιτακτική.

**“
Τυχόν υπαγωγή
των νομικών προ-
σώπων στον προ-
στατευτικό μανδύα
των διατάξεων του
άρθρου 6 της ΕΣΔΑ
προσφέρει προ-
στασία πλήθους
δικαιωμάτων”**

³ Βλ. αρ. 1, περ. α' και β' του ν. 4557/2018.